

SIMPOZIJ „KRBAVSKA BISKUPIJA U SREDNJEM VIJEKU”

Povijesni nastavljatelj negdašnje srednjovjekovne krbavske biskupije danas je riječko-senjska nadbiskupija. Njezino je vodstvo zajedno s Visokom bogoslovskom školom u Rijeci organizator simpozija koji je održan od 23. do 25. travnja 1986. u Rijeci prigodom 800. obljetnice osnutka krbavske biskupije. Pripremni odbor simpozija imao je tri člana, i to trojicu profesora Visoke bogoslovne škole: Antona Benvina, Milu Bogovića i Ivana Devčića. Pokrovitelj simpozija i domaćin prostora njegovog održavanja bio je riječko-senjski nadbiskup *mons. Josip Pavlišić*.

Nakon pozdrava nadbiskupa Pavlišića i pozdrava predstavnika više crkveno-upravnih i crkveno-školskih ustanova simpozij je otvorio rektor Visoke bogoslovne škole u Rijeci *Anton Benvin*. Prvi je predavač bila *Nada Klaić*, redovni profesor Filozofskog fakulteta u Zagrebu i najvrsniji suvremeni poznavalac hrvatske srednjovjekovne povijesti. Predavanje je naslovljeno *Krbava od Franaka do Turaka* i u njemu razjasnila srednjovjekovni proces društvenopravnog razvoja Hrvatske. Potvrdila je svoje prihvaćanje teze Luje Margetića o vremenu dolaska Hrvata u ove krajeve te istaknula veliki utjecaj Hrvata prethodne avarske i bizantske strukture vlasti koja se jako očitovala u društveno-političkom ustrojstvu tek osnovane hrvatske države. Posebno je prikazala ulogu županija Like, Krbave i Gacke u tom vremenu nastanka hrvatske državnosti prikazavši zatim kako povijesni tokovi nisu osporili važnost ovih pokrajina ni u kasnijoj povijesti sve do prodora Turaka.

Pošto je *Nada Klaić* zacrtala društveno-politički okvir zbivanja na tom području i u drugoj polovici 12. stoljeća, dva su predavača govorila o okolnostima i razlozima uspostave krbavske biskupije. Najprije je *Slavko Kovačić*, profesor Visoke bogoslovne škole u Splitu, govorio o *splitskoj metropoliji u vrijeme sinode 1185*. U označavanju granica novoosnovane krbavske biskupije *Kovačić* slijedi tzv. splitski primjerak povelje osnutka i smatra da su već u trenutku osnivanja bile u sastavu krbavske biskupije upravne župe Vinodol i Bužani.

Mile Bogović, profesor Visoke bogoslovne škole u Rijeci, poklonio je svoje povjerenje tzv. trogirskom primjerku dokumenta o osnivanju krbavske biskupije, pa je u svom referatu *Pomicanje središta krbavskih biskupa od Marute do Kožičića* nastojao opravdati tvrdnju da su u vrijeme osnivanja krbavske biskupije Vinodol i Bužani bili pod vlašću senjskog biskupa.

Kovačić je razložio položaj splitske metropolije nakon osnutka zagrebačke biskupije, a napose pošto je Venecija 1154. osnovala zadarsku metropoliju u čijem su sastavu bile krčka, rapska i osorska biskupija. Kako je u međuvremenu tu metropoliju Venecija

vezala uz patrijarhu u sjeverotalijanskom gradu Grado, mađarsko-hrvatski kraljevi osjetili su potrebu osigurati svoj utjecaj u preostalom dijelu južne Hrvatske pod njihovom vlašću putem boljeg organiziranja upravne vlasti splitskog metropolite. Crkvena sinoda 1185. trebala je poslužiti ostvarenju tog cilja. Sazvao ju je već u prvoj godini svoje službe splitski nadbiskup Petar Ugrin (1185–1187), a sinoda je osnovala krbavsku biskupiju i odmah je stavila pod nadležnost splitskog nadbiskupa, koji je tada nosio naziv „primas Dalmatiae et Croatiae”.

Bogović je govorio o ustrojstvu krbavske biskupije, a zatim je ukazao na prepletanje političkih i crkvenih interesa društvenih i crkvenih činilaca, što je uvjetovalo pomicanje središta krbavske biskupije od Udbine ili Mrsinjgrada preko Modruša (1460) do Novog Vinodola u jeku turskih provala koje će opustošiti Krbavu i glavninu područja krbavske biskupije pridružiti turskoj državi unutar turske društveno-političke jedinice tzv. ličkog sandžaka (1580).

U oblikovanju krbavske biskupije sudjelovali su i redovnici. *O ulozi franjevac*a tijekom stoljeća govorio je *Franjo Emanuel Hoško* istaknuvši da sredinom 14. stoljeća tri franjevca jedan za drugim kao biskupi upravljaju krbavskom biskupijom, što je očito znak povjerenja viših crkvenih nadležnosa prema Redu koji je u to vrijeme u našim krajevima obavljao i dužnost inkvizitora. U predavanju je zatim razjašnjeno zašto su franjevački samostani na području biskupije pripadali dvjema teritorijalnim jedinicama, Dalmatinskoj provinciji konventualskog usmjerenja i Vikariji Bosni opservantskog usmjerenja. Ovu drugu zajednicu počinju u 15. stoljeću podupirati knezovi Frankopani, pa se ona širi na području frankopanske državine i krbavske biskupije do te mjere da 1514. biva osnovana nova vikarija Bosna-Hrvatska na tom području, ali je i nju gotovo uništila ekspanzija turske države stjesnivši je na usko područje zapadne Hrvatske izvan turske vlasti.

Marinko Ivanković, profesor Salezijanske srednje škole u Rijeci, izvijestio je o *pavlinima u krbavskoj biskupiji* prikazavši njihovo širenje i djelovanje te povijest njihovih samostana na Gvozdu kod Modruša (1364), u Turnu ili današnjem Turjanskom (1364), u Crikvenici (1412) i Novom (oko 1450) te Zažičnu kod Donjeg Pazarišta (1490), a možda i u Kosinju na području krbavske biskupije. Zatim je govorio i o samostanima na području senjske biskupije, i to u: Spasovcu, Vlaškoj Dragi, Brinju i u samom Senju.

Krbavska biskupija bila je glagoljaška. Do danas su sačuvani brojni glagoljski pisani spomenici na listinama i u kamenu, nastali na području te biskupije. Ondje je također radio Bartol Krbavac, pisar i iluminator triju rukopisnih misala i jednog izgubljenog brevijara. *O glagoljici i glagoljašima na području krbavske biskupije* referirao je *Josip Bratulić*, profesor Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Upravitelj Visoke bogoslovske škole u Rijeci *Anton Benvin* razložio je svoja istraživanja o tiskarskom djelovanju krbavskog ili modruškog biskupa Šimuna Kožičića Benje (1509–1536), osnivača i voditelja vlastite glagoljske tiskare u Rijeci, u kojoj je glagoljicom tiskao barem pet knjiga, Predavač je postavio *pitanje Kožičićevih predložaka* i odgovor usredotočio na tvrdnju da je Kožičić težio većem kroatiziranju glagoljskih predložaka za svoj brevijar i misal. U Kožičićevu tiskarskom prvijencu *Oficij rimski*

predavač otkriva da mu je kao predložak služio jedan od onovremenih molitvenika i malih časoslova, tzv. „Liber horarum” talijanske provenijencije.

Miroslav Kurelac, direktor Instituta za povijesne znanosti JAZU u Zagrebu, prikazao je lik *Nikole Makinjanina*, biskupa modruškog (1561–1466) ocrtavši njegovu raznovrsnu i bogatu djelatnost: diplomatsku, bibliofilsku, općekulturnu i crkvenu. Usporedio ga je s Jurjem Križanićem i svrstao ga među istaknute hrvatske humaniste korvinskog vremena.

Ante Gulin, suradnik Historijskog instituta JAZU, držao je referat *Pečat prvoga krbavskog biskupa* ukazavši na njegovu kulturno-povijesnu vrijednost, a *Ivo Lentić*, suradnik Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika u Zagrebu, u predavanju *Sakralni predmeti s područja krbavske biskupije* potvrdio je mišljenje Dragutina Kniewalda da je biskupski križ crkve u Bribiru pripadao krbavskim biskupima, a istaknuo je i značenje sačuvanog biskupskog štapa krbavskih biskupa.

Milan Kruhek i *Zorislav Horvat*, stručni suradnici Povijesnog muzeja Hrvatske u Zagrebu, zajednički su pripravili izvještaj *Sakralna arhitektura na području krbavske biskupije* i svratili pažnju na još uvijek relevantne ostatke te arhitekture.

Josip Barbarić, izdavač starije građe Historijskog instituta JAZU u Zagrebu, izvijestio je o sadržaju sačuvane građe spomenute institucije koja se odnosi na *povijest krbavske biskupije*, a *Petar Runje*, franjevac trećoredac iz Zadra, govorio je o zapisima koji se odnose na *krbavske i ličke glagoljaše u zadarskim arhivima*.

U okviru simpozija priređena je 23. travnja uvečer svečana komemoracija 450. obljetnice smrti biskupa Šimuna Kožičića. Prigodno izlaganje održala je *Anica Nazor*, stručni suradnik Staroslavenskog instituta u Zagrebu, i govorila o *mjestu Šimuna Kožičića Benje u glagoljaštvu 16. stoljeća*. Zauzela se za sustavno proučavanje i objavljivanje njegovih djela, koja se duboko ugrađuju u kulturni identitet Hrvata.

Trećeg dana simpozija sudionici su pošli na put „Tragom krbavskih ili modruških biskupa” pod vodstvom Mile Bogovića, akademika Branka Fučića, Ante Glavičića, Andreja Vujnovića, Milana Kruheka i Ivana Tironija.

Ovaj simpozij potvrdio je prije svega poštovanje vodstva riječko-senjske nadbiskupije koje priznaje svoju prethodnicu krbavsku biskupiju; zatim je otkrio poznate i nepoznate pojedinosti iz prošlosti krbavske biskupije i priredio gradivo za sintetički prikaz povijesti te mjesne Crkve. Organizator je na taj način upravo primjerno ukazao kako bi valjalo slične obljetnice koristiti za takva nastojanja koja bi u svojoj rezultanti omogućila novu sintezu hrvatske crkvene povijesti.

F. E. HOŠKO